

stje okrogle mize, in na podlagi njihovih izkušenj spodbuditi razpravo z udeleženci dogodka o etnološki etiki in možnih rešitvah etičnih dilem. S tem smo želeli povečati občutljivost za etična vprašanja v etnološki in antropološki praksi. Vodila jo je dr. Mojca Ramšak, gostje pa so bile dr. Jasna Fakin Bajec, Jelka Pšajd, mag. Polona Sketelj, Nadja Valentinčič Furlan in Tina Palaić.

Oktober

V začetku oktobra je bila na gradu Rajhenburg Mala šola etnologije Grajski detektiv, ki sta jo vodili dr. Helena Rožman in Saša Renčelj Škedelj. Istočasno, tj. 10. oktobra, je delovna skupina za Slovence zunaj Republike Slovenije obiskala Slovensko kulturno društvo Nagelj v Varaždinu. Vrhunec društvene dejavnosti v letu 2015 je bilo praznovanje 40-letnice društva, ki smo ga 21. oktobra pripravili v Slovenskem etnografskem muzeju. Uvod v praznični dan je bil posvet Pomen stanovskih društev za razvoj stroke in njihova vloga v širši družbi. Udeležilo se ga je sedem društev in predstavnica Ministrstva za kulturo. Praznovanje, tj. večerna slovesnost, je bilo v razstavnih hišah muzeja. Na njej so se predstavili člani

Slovenskega etnološkega društva, ki izročilo tudi ohranjajo in prenašajo, ne samo raziskujejo.

November

11. novembra je bila v Posavskem muzeju Brežice podelitev Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine. Nagrado za življenjsko delo je prejel dr. Božidar Jezernik, priznanje Inštitut za slovensko kulturo iz Špetra, listini pa Sekcija za turizem Kulturnega društva Bilje in fotograf Janez Medvešek. Pred podelitvijo nas je na ekskurzijo Od bizeljskih prinel do krškopoljskega pujsa popeljala lanska nagrajenka dr. Ivanka Počkar in nam predstavila teren, na katerem je opravila večino svojih raziskav. 28. novembra je bila izvedena strokovna ekskurzija Industrijska dediščina Mežiške doline, ki jo je vodil mag. Tadej Pungartnik. Istega dne je bil na Ravnah na Koroškem etnološki večer Mati fabrika, mesto in dom, na katerem sta se z avtorico istoimenske monografije, dr. Karlo Oder in urednico Knjižnice Glasnika SED, dr. Heleno Rožman, pogovarjala Tanja Kovačič in mag. Tadej Pungartnik.

DELAVNICA STAVBNA DEDIŠČINA KOČEVSKIH POLJAN

Naša stavbna dediščina – jo poznamo in razumemo njene zgodbe?

Delovna skupina za ljubitelje etnologije pri Slovenskem etnološkem društvu (SED) skuša vsako leto organizirati eno ali več delavnic, na katerih se lahko naši člani in domačini z območij, kjer poteka delavnica, naučijo in preskusijo v spoznavanju, raziskovanju in vrednotenju dediščine, ki jih obdaja. Tako smo konec julija 2015 v sklopu letošnjih projektov, ki jih sofinancira Ministrstvo za kulturo, s pomočjo Občine Dolenjske Toplice, Vaške skupnosti Kočevske Poljane ter ZVKDS Novo mesto organizirali delavnico o lokalni stavbni dediščini Kočevskih Poljan in okoliških naselij. Gre za naselja v Črmošnjiško-Poljanski dolini, ki predstavlja nekdanjo vzhodno mejo poselitve kočevskih Nemcev. Ohranjenih je precej starih in zanimivih stavb, a je kljub različnim statusom zaščite in potencialom, ki jih skrivajo, žal le malo hiš vpetih v razvoj okolja. Verjetno k temu delno pripomore tudi to, da v njih le redko še živijo potomci prvotnih lastnikov.

Delavnico smo pripravili med 24. do 26. julijem 2015. Po uvodnih predavanjih smo se odpravili na terenski ogled in srečanja z domačini – informatorji. Udeleženke in udeleženci delavnice, ki so prišli z območja od Brna do Ilirske Bistrice – žal pa med njimi skoraj ni bilo domačinov – smo opravili nekaj arhitekturnih posnetkov obstoječih stavb, pregledali več objektov, njihovo gradnjo in sedanje stanje ter se pogovorili

z lastniki o nekdanjem načinu življenja v stavbah in naseljih. Pri izvedbi delavnic sta pomagala tako TIC Dolenjske Toplice kot tudi aktiv kmečkih žena, ki sta skupaj z domačini prav za to priložnost celotno vas in spomeniško zaščitene stavbe opremila s predstavitvenimi panoji in označevalnimi tablami. K izvedbi je pripomogla tudi Zveza kočevskih društev, njihova člana Meridi in Andrej Tscherne sta predstavila dejavnosti in situacijo kočevarske skupnosti na tem območju in na Kočevskem. Navdihujoče je bilo slišati dva od le še nekaj avtohtonih govorcev kočevskega narečja oziroma jezika.

V treh dneh smo skupaj z domačini, etnologi in konservatorjem Dušanom Štepcem z ZVKDS Novo Mesto spoznavali stavbe in naselja Kočevske Poljane, Občice in Stare Žage z naseljem zidanic na Riglju. Poleg osnovnih informacij o sodelovanju SED z ljubitelji, do sedaj organiziranih delavnicah in izobraževanjih ter o raziskovanju stavbne dediščine na drugem koncu kočevskega otoka, o čemer je govoril Marko Smole, smo na delavnici predstavili tudi kočevarsko skupnost v preteklosti in danes, o čemer je na podlagi svojih raziskav spregovorila Anja Moric. Uvod v etnološko stavbno dediščino na tem območju je pripravil Dušan Štepec, ki je predstavil tudi njen pomen in varovanje. Z udeleženci delavnice smo se preskusili v arhitekturnem snemanju neka-

* Marko Smole, mag. elektr., Stanežiče 34b, 1210 Ljubljana Šentvid; smole.marko@gmail.com.

Etnolog konservator Dušan Štepec v uvodnem delu delavnice.
Foto: Marko Smole, julij 2015.

terih stavb v naselju Občice in njihovi analizi. Izdelali smo arhitekturno-gradbene posnetke treh stavb. Prva je bila stara Kapševa hiša pod Rigljem – zaradi na pol porušenega stanja je bila ta, v osnovi le dvoprostorna (veža s kuhinjskim kotom pri peči, v kateri se je kuhalo, in bivalna hiša), nadhlevna in nadkletna stavba izredno poučna za udeležence. Hiši je bilo mogoče pogledati v samo drobovje, spoznavati njeno gradnjo, gradbeno konstrukcijo in materiale ter razbirati njen razvoj od srede 19. stoletja naprej. Hiše nekdanj bogatejših lastnikov v Občicah so pokazale podoben način življenja v stavbah z več bivanjskega prostora, ki so bile do konca 19. stoletja verjetno še vse brez dimnikov, v marsikateri pa je pod eno streho živelo več družin. Poleg drugih hiš (velika Urbančeva v središču naselja, mala Matičetova na robu) smo imeli možnost pregledati in dodatno analizirati še dve nekdanj verjetno najbogatejši hiši v Kočevskih Poljanah: Höferlejevo, v kateri je bila gostilna in izstopa po v ometu umetelno izvedenih obokenskih okrasjih, in Grilovo, v kateri sta bili gostilna in trgovina. Pri obeh je bilo kljub bogati prostornini in členitvi vidno, da sta bili to najprej veliki kmečki gospodarstvi s kmečkim načinom življenja, gostilna in trgovina pa sta bili zgolj dodatni dejavnosti. Najbolj nam je ostala v spominu očarljiva, po dimenzijah malce pretirana in skoraj kvadratna zasnova Grilove hiše, ki z ohranjenim stavbnim pohištvom in jasno notranjo delitvijo nadstropja na del za družino – z varno odmaknjeno in nadzorovano dekliniško sobo, z osrednjo kuriščno kamro in z delom za goste, ki je od družinskega ločen s hodnikom – ohranja očarljivost stare arhitekture kmečkega podjetnika iz zadnje četrtine 19. stoletja. K temu pripomore tudi njena lastnica, zadnja gostilničarka v tem kraju. Iskali smo vzporednice med hišami različnih socialnih slojev in tistimi najbogatejših lastnikov v istem kulturnem

Pogovor pri Urbančevih o njihovi stari hiši in družinskih dejavnostih.

Foto: Marko Smole, julij 2015.

okolju, ki so se lahko, ker so najemali potujoče stavbarje, zgedovali po drugih vzorih. Ugotovitev je zanimiva. Tudi pri najbogatejšem sloju je bila stavba, ki so jo gradili italijanski mojstri, zasnovana okrog (v razmerjih enakega) dvoprostornega jedra kmečke hiše, kot ga je imela skromna Kapševa hiša iz srede 19. stoletja. In mogoče še primerjava z zahodnim delom kočevskega otoka: tu preseneča, da na raziskovanem območju razen ene izjeme v Občicah klet ni bila nikjer obokana s kamnom in prav tako ni sledov o dimničnih pečeh. Kljub izobilju kamna v okolici so v kletih prevladovala hrastove stropne grede, ki so jih šele od druge polovice 19. stoletja naprej izrinjali plitvi opečnati oboki.

Za delavnico lahko rečemo, da je bila vsebinsko uspešna in zanimiva, z izvedbo smo se vsi močno potrudili, žal pa k sodelovanju ni pritegnila dovolj domačinov, ki bi si želeli raziskati in spoznavati svoje stavbe ter s pomočjo strokovnjakov razmisliti o njihovem potencialu v sodobnem času. Prav to je bil žal naš glavni namen. Pokazalo se je, da bi moral animacijski del opraviti lokalni organizator, člani SED pa lahko poskrbimo predvsem za strokovno-organizacijski del. Tudi zato bi bilo smiselno razmisliti o predstavitvi delavnice in njenih izsledkov domačinom še enkrat, ob kaki drugi priložnosti in z nekaj več reklame.

Hvala kolegici Zori Slivnik Pavlin za koordinacijo sodelovanja z lokalnimi organizatorji, etnologu Primožu Primcu iz TIC Dolenjske Toplice za vso podporo, seveda pa tudi vsem drugim domačinom, ki so pripomogli k temu, da smo v njihovem okolju preživeli prijetne dni. Na terenu so nas vsi lepo sprejeli in nam povedali marsikaj zanimivega, pa tudi domačega vina z Riglja nam ni manjkalo.